

Tusindben (Diplopoda) og skolopendre (Chilopoda) fra Læsø

af HENRIK ENGHOFF

(With a summary: Millipedes and centipedes
from the island of Læsø).

Denne oversigt bygger først og fremmest på materiale fra de indsamlinger, der omtales af Lomholdt (1972). Derudover er modtaget materiale fra følgende personer: stud. scient. Sten Asbirk, cand. scient. Jens Erik Jernes, lærer Ole Karsholt og konservator Søren Langemark. Alle disse, samt dr. E. H. Eason, Moreton-in-Marsh (England), som har bestemt nogle vanskelige eksemplarer af *Lithobius*, takkes herved hjerteligt.

Langt den overvejende del af dyrene er indsamlet manuelt. Sigtning har været anvendt i ringe omfang og med ringe resultat.

For hver art er anført: 1) navn (følgende Blower (1958) for diplopoderne og Eason (1964) for chilopoderne), 2) det i Danmarks Fauna (Hammer, 1931) anvendte navn, såfremt det afviger fra 1), 3) antal fundne eksemplarer, 4) lokaliteter på Læsø, hvor arten er taget (beskrivelse af lokaliteterne, se Lomholdt [1972]), 5) i hvilke måneder, arten er indsamlet, 6) evt. bemærkninger.

DIPLOPODA

Polyxenus lagurus (L.). – 2 stk. – Skoven. – maj. – De to eksemplarer, en ♂ og en ♀, blev fundet under fyrrebark. *P. lagurus* optræder i to former: en parthenogenetisk og en bisexual. Det er endnu ikke afklaret, om begge former findes i Danmark. Grundet på et beskedent materiale (57 individer) anfører Vandel (1926) en kønskvotient på 8,7% hanner. Da den parthenogenetiske form ifølge Schömann (1956) slet ikke producerer ♂♂, tyder Vandels tal (og de 2 individer fra Læsø) på, at Danmark huser begge former, ligesom det f. eks. er tilfældet for Norges vedkommende (Meidell, 1970).

Proteroiulus fuscus (Am Stein). – 49 stk. – Nordmarken, Klitplantagen, Skoven, Østerby. – maj, juli, oktober. – Alle eksemplarer er ♀♀, og *Pr. fuscus* vides da også at forplante sig parthenogenetisk (se f. eks. Rantala [1970]).

Tusindben og skolopendre fra Læsø

Cylindroiulus latestriatus (Curtis) (*frisius* [Verh.]). – 45 stk. – Nordmarken, Skoven, Danzigmand, Østerby, Østerby Havn, Nordre Rønner. – maj, juli, oktober. – Hidtil den eneste myriapod fundet på småøerne Nordre Rønner nord for Læsø. Yderligere bemærkninger nedenfor.

CHILOPODA

Schendyla nemorensis (C. L. Koch). – 5 stk. – Nordmarken, Skoven. – maj, oktober.

Pachymerium ferrugineum (C. L. Koch). – 5 stk. – Klitplantagen, Skoven. – maj, juli.

Lithobius forficatus (L.). – 40 stk. – Nordmarken, Klitplantagen, Skoven, Østerby, Østerby Havn. – maj, juni, juli, oktober.

L. melanops Newp. (*glabratus* C. L. Koch). – 1 stk. – Nordmarken. – oktober.

L. erythrocephalus C. L. Koch. – 16 stk. – Nordmarken, Klitplantagen, Skoven. – maj, juli, oktober.

L. calcaratus C. L. Koch. – 1 stk. – Klitplantagen. – oktober.

Lamyctes fulvicornis Mein. – 2 stk. – Grusgrav syd for Østerby Havn. – juli. – Begge eksemplarer er ♀♀, i overensstemmelse med, at *L. fulvicornis* i størstedelen af sit meget store udbredelsesområde forplanter sig parthenogenetisk (se Eason, 1964).

KOMMENTAR

Dette må betegnes som et magert udbytte: 3 ud af 39 danske diplopodararter (8 %) og 7 ud af 27 danske chilopodararter (26 %). Det er imidlertid tvivlsomt, om faunaens artsfattigdom skyldes Læsøs isolerede beliggenhed. For det første vil der muligvis kunne findes flere arter ved yderligere indsamlinger – bl. a. er der hidtil kun i meget begrænset omfang blevet samlet i haver og lignende stærkt kulturprægede biotoper, hvor der ofte findes en rig fauna af diplopoder og chilopoder (se Enghoff, 1973). For det andet er den sandede jordbund, som dækker størstedelen af Læsø, ugunstig for langt de fleste diplopoder og chilopoder. Det er karakteristisk, at den på Læsø mest udbredte diplopod, *Cylindroiulus latestriatus*, også i det øvrige Danmark er den hyppigste art på sandede jorder (jvf. at den også er den almindeligste art i Hansted-Reservatet [Nørrevang, 1965]).

Alle de fundne arter er i øvrigt almindeligt udbredte i Danmark.

Den mest iøjnefaldende »mangel« i Læsøs diplopod- og chilopodfauna er *Ommatoiulus* (= *Archiulus*) *sabulosus* (L.), som i resten af landet er almindeligt forekommende på sandjord. Hvis denne art ikke er blevet overset ved de hidtidige indsamlinger, kan dens fravær tages som en zoogeografisk effekt af Læsøs isolation.

SUMMARY:

Millipedes (Diplopoda) and centipedes (Chilopoda) from the island of Læsø.

3 species of millipedes and 7 species of centipedes are recorded from the island of Læsø. Due to insufficient sampling and to the sandy soil of Læsø (unfavourable to most myriapods) the poor fauna cannot without reservation be regarded as evidence of a zoogeographical effect of the isolated position of Læsø.

LITTERATUR

- Blower, J. G., 1958: British millipedes (Diplopoda). *Synopses Br. Fauna*, 11: 1-74, 1 pl.
- Eason, E. H., 1964: Centipedes of the British Isles. x+294 pp., 5 pl. Fr. Warne & Co., London & New York.
- Enghoff, H., 1973: Diplopoda and Chilopoda from Suburban Localities around Copenhagen. *Vidensk. Meddr. dansk naturh. Foren.*, 136: 43-48.
- 1974: Om tusindbenenes udbredelse i Danmark (Diplopoda). *Ent. Meddr.*, 42: 21-32.
- Hammer, P., 1931: Tusindben (Myriopoda). *Danm. Fauna*, 35: 1-175.
- Lomholdt, O., 1972: Entomologiske undersøgelser på Læsø. *Ent. Meddr.*, 40: 33-44.
- Meidell, B. A., 1970: On the Distribution, Sex Ratio and Development of *Polyxenus lagurus* (L.) (Diplopoda) in Norway. *Norsk ent. Tidsskr.*, 17: 147-52.
- Nørrevang, A., 1965: Tusindben (Myriopoda) fra Hanstedreservatet. *Ent. Meddr.*, 30: 396-98.
- Rantala, M., 1970: Anamorphosis and Periodomorphosis of *Proteroiulus fuscus* (Am Stein) (Diplopoda, Blaniulidae). *Bull. Mus. natn. Hist. Nat., Paris*, 2. Sér. 41, suppl. 2: 122-128.
- Schömann, K., 1956: Zur Biologie von *Polyxenus lagurus* (L. 1758). *Zool. Jb. Abt. Syst.*, 84: 195-256.
- Vandel, A., 1926: La spanandrie (disette de mâles) géographique chez le Myriapode *Polyxenus lagurus* (L.). *C. r. hebd. Séanc. Acad. Sci., Paris*, 182: 1100-1102.

Forfatterens adresse/Author's adress:
 Zoologisk Museum, Universitetsparken 15,
 2100 København Ø, Danmark.